

Tartalom

Előszó	15
1. Bevezetés	21
1.1. Nyelvtudomány és kognitív pszichológia	23
1.2. Grammatikák és nyelvészeti irányzatok	25
1.3. Kontextusában él a nyelv	27
1.4. Más szemlélet – más nyelvtan	28
2. Szabály és analógia a nyelvtudományban	29
2.1. Újgrammatikus szabályok és analógiák	30
2.1.1. A hangtörvény-koncepció és a hangváltozási tendenciák	31
2.1.2. Az analógia mint keresztfolyamat	33
2.1.3. A hangváltozások tipológiája	34
2.1.4. Kauzalitási és tipológiai problémák	35
2.2. Az újgrammatikus örökség utóélete	38
2.2.1. A strukturális nyelvészet és az analógia	38
2.2.2. A chomskyánus nyelvészet és az analógia	40
3. A szabályok problémája a nyelvtudományban	43
3.1. A változó és változatos nyelv	43
3.2. Változás, változatosság és történeti nyelvészet	45
3.3. Változás, változatosság és strukturális nyelvészet	47
3.4. Változás, változatosság és (poszt)generatív nyelvészet	48
4. Grammatika és kognitív pszichológia	54
4.1. A szabályok koncepciója és a nyelvtanulás dilemmája	54
4.1.1. Algebrai tanulás	56
4.1.2. Statisztikai tanulás	56
4.2. Algebrai szabályok és statisztikai analógiák	58
4.3. Kognitív pszichológiai mérések és nyelvtudomány	58
4.4. Saffranék mérése és a vita kibontakozása	59
4.4.1. Marcusék mérése	62
4.4.2. Marcusék mérésének módszertani körülményei	63
4.4.3. Peñáék mérése	65
4.4.4. Peñáék mérésének módszertani körülményei	70

5. A vita tanulságai	73
5.1. A kísérleti ingeranyag és a statisztikai tanulás	74
5.1.1. Eltérő életkor, azonos ingertípus	75
5.1.2. Eltérő életkor, eltérő ingertípus	76
5.2. Komplexitás, habituáció és statisztikai tanulás	79
5.2.1. Bonyolultság és teljesítmény	79
5.2.2. Szoktatás és teljesítmény	80
6. A statisztikai tanulás értelmezései	83
6.1. Egy radikális jelentésváltozás	84
6.2. Kontextusfüggetlen és véges állapotú nyelvtanok	85
6.3. A statisztikai tanulás egyszerű modellje	88
7. A produktivitás kérdése	90
7.1. Bináris és skaláris nyelvtanok	90
7.2. Szerkezeti egybevágóság és hasonlóság	91
7.3. Szabályok és hasonlóság?	92
7.4. Fokozatok és grammatikalitási ítéletek	94
8. Dichotómiák a nyelvészetben és a kognitív pszichológiában	96
8.1. Nyelvtani tudás és Univerzális Grammatika	97
8.1.1. Ingerszegény környezet és indukciós paradoxon	97
8.1.2. Paraméterbeállítások és szabályáltalánosítások	099
8.2. Univerzális Nyelvtan és nyelvi adatok	101
8.2.1. Ingergazdagság és empirizmus	101
8.2.2. Grammatika és partikularitás	103
8.3. Grammatikai ugrások és lexikai folyamatok	104
8.4. A kétutas modell következményei	106
8.4.1. Tudás – tanulás	106
8.4.2. Nyelvtan – lexikon	108
8.4.3. Grammatikai tudás – nyelvtani változás	109
9. Lexikon és statisztikai grammatika	111
9.1. Szavak és átmenet-valószínűségek	112
9.2. Nyelvelsajátítás és átmenet-valószínűség	113
9.2.1. Csecsemők és hangkapcsolatok	113
9.2.2. Csecsemők és valószínűségek	114
9.3. Relativizált szóhatárok	115
9.4. Szóhatárok és kísérletek	117
9.4.1. Kohorszmodell és fürdőkádeffektus	118
9.4.2. Entrópia és átmenet-valószínűség	118
10. Morfológia és statisztikai grammatika	121
10.1. Morfémák és variációs számok	121

10.1.1. Variációk és disztribúciók	122
10.1.2. Kvantitatív elemzés és szabálynyelvtanok	123
10.2. Grammatikák és morfológiai elemzések	123
10.2.1. Algebrai nyelvtanok és nyelvi adatok	124
10.2.2. Nyelvi adatok és morfológiai szabályok	126
10.2.3. Statisztikai nyelvtanok és nyelvi adatok	126
10.2.4. Nyelvi adatok és morfológiai mintázatok	127
10.3. Relativizált szóelemhatárok	128
10.3.1. Algebrai szóelemek	128
10.3.2. Rugalmatlan morfológia	129
10.3.3. Statisztikai szóelemek	130
10.3.4. Hajlékony morfológia	131
10.3.5. Változatos morfológia	132
10.3.6. Változó morfológia	132
10.3.7. Problémák és flexibilitás	134
10.4. Fokozatok és folyamatok	136
10.4.1. Fokozatok és átmenetek	136
10.4.2. Folyamatok és átmenetek	138
10.5. Morfémák és átmenet-valószínűségek	141
10.5.1. Hangkapcsolatok és morfológia	142
10.5.2. Együttejtés és morfológia	143
10.5.3. Hajlékonyabb morfológia	145
11. Fonotaxis és statisztikai grammatika	148
11.1. Relativizált fonotaxis	149
11.2. A token-típus párok problémája	151
11.3. Szóhangalakok és hangtani különbségek	152
11.4. A szóelsajátítás paradoxona	154
11.5. Tokenek és típusok fonotaxisa	154
11.5.1. Statisztikai kódfejtés: egyszerűség és hatékonyság	155
11.5.2. Érzékeny periódus és Münchhausen-módszer	155
11.5.3. Statisztikai tanulás és S-görbe	157
11.5.4. Hangsor-kategorizáció és szóhangalak-elsajátítás	158
12. Korpuszok és statisztikák	159
12.1. Nyelvészeti korpuszok és elemzésük	160
12.1.1. Korlátok	160
12.1.2. Lehetőségek	162
12.1.3. Kiegészítések	164
12.2. Az /l/ és az /r/ elemű bigramok esete a magyarban	166
12.2.1. Bigramok és szomszédságok	167
12.2.2. Bigrapárok és gyakoriságok	168

12.3. Kategorizáció és gyakoriság	171
12.4. Az /n/ elemű bigramok esete a magyarban	172
12.4.1. Variánsok és hangkörnyezet	172
12.4.2. Gyakoriságok és szomszédságok	173
12.5. Kategorizáció és átfedés	177
12.6. Az /ε/ és az /e/ elemű bigramok esete a magyarban	179
12.6.1. Hangok és gyakoriságok	179
12.6.2. Hangkapcsolatok és gyakoriságok	182
12.7. Kategorizáció és minimális pár	185
12.8. Fonémák és eloszlások	188
13. Disztribúciós fonológia és szomszédsági eloszlás	189
13.1. Allofón, fonéma és szabad variáns?	189
13.2. Kontrasztív és szabad disztribúció?	190
13.3. Jelentés, gyakoriság	191
14. Kognitív pszichológia és gyakorisági eloszlás	193
14.1. Csecsemők és korpuszok	193
14.2. Az [l] – [r] az amerikai angolban és a japánban	195
14.3. Szóelsajátítási paradoxon?	196
14.3.1. Minimális párok és jelentések	196
14.3.2. Fonémák és gyakorisági eloszlások	198
14.4. Az [l] – [r] és a magyar csecsemők	199
14.5. Nyelvi világpolgárok és anyanyelvi szakértők	199
14.6. Mesterséges ingerek és gyakorisági eloszlás	201
14.7. Nyelvek és [n] – [ŋ] eloszlások	203
14.8. Az [n] – [ŋ] a kanadai angolban és a tagalogban	203
14.9. Gyakoriságok és szomszédságok	204
14.10. Az [n] – [ŋ] és a magyar csecsemők	205
14.11. Az [ε] – [e] és a spanyol–katalán kétnyelvűség	206
14.12. Az [ε] – [e] és a magyar csecsemők	208
15. Dialektológia és fonológiai variáció	211
15.1. Lejegyzések és variánsok	211
15.2. Mérések és variánsok	212
15.3. Adatközlők és variánsok	213
15.3.1. Adatközlők és [ε] – [e] párok	214
15.3.2. Adatközlők és eloszlások	215
15.4. Perceptuális dialektológia és hangzó nyelvi adat	216
16. Fonetika és fonológia határán	217
16.1. Fonémák és jegyértékek a nyelvtudományban	217
16.1.1. Bináris jegyek és kitöltetlen jegyértékek?	218

16.1.2. Zöngésségi hasonulások és skaláris jegyek	220
16.1.3. Részleges neutralizációk és kitöltött jegyértékek	222
16.2. Fonémák és jegyértékek a kognitív pszichológiában	224
16.2.1. Relativizált prototípusfonéma	225
16.2.2. Fonémák és prototípusok	226
16.2.3. Perceptuális mágnés	227
16.2.4. Kategoriális észlelés	228
16.2.5. Mediák és átvételek	229
16.3. Fonológiai statisztika és S-görbe	231
16.3.1. Fonémák és kognitív folyamatok	232
16.3.2. Fonémák és nyelvtörténeti folyamatok	234
16.3.3. Hangváltozás és történeti nyelvészet	235
16.4. Fonetikai statisztika és nyelvtan	237
17. A szabálynyelvtan alulszabott határai	238
17.1. A szavak és a nyelvtan problematikája	240
17.1.1. Lexémák, lemmák és tőmorfémák nyelvtana	241
17.1.2. Grammatika és jelentés	242
17.2. A fonológia nyelvtani dilemmája	243
17.2.1. Hangtan, nyelvtan és történeti nyelvészet	243
17.2.2. Hangtan, nyelvtan és leíró nyelvészet	244
17.2.3. Fonológiával vagy anélkül?	244
18. Az analógianyelvtan kiterjesztett határai	247
18.1. A szótagoktól a mondatokig	247
18.2. A szavaktól a hangokig	248
19. A szabálynyelvtan formális modellje	249
19.1. Hierarchia és szegmentáció	250
19.1.1. Nyelvtani struktúra és pszichológiai realitás	250
19.1.2. A mondat és elemei	251
19.2. A formalizmus irányai	253
20. Az analógianyelvtan nem formális modellje	256
20.1. Az analitikus és a holisztikus nyelvtanok között	256
20.1.1. Analógia és hangsorszerkezet	256
20.1.2. Analitikus és holisztikus nyelvtanok?	257
20.1.3. Átlátszóság, tagolhatóság és termékenység	258
20.2. A hierarchikus és a lineáris nyelvtanok között	261
21. Analógianyelvtan és hálózatmodell	263
21.1. Társas-kognitív hálózatnyelvtan	264
21.2. A filogenezis és az ontogenezis nyelvtana	265
21.3. Nyelvtan – dichotómiák nélkül	266

21.3.1. A változás nyelvtana	267
21.3.2. A változatosság nyelvtana	267
21.3.3. A kontextus nyelvtana	270
21.4. A modell működése	272
21.4.1. Az ontogenezis példája	272
21.4.2. Szociogenezis	273
21.4.3. Átmenet, beágyazás, értékelés	275
22. A beszédpercepció és a szótagok	277
22.1. A disztinktív jegyek és a nyelvtudomány	277
22.2. A szótagok és a kognitív pszichológia	279
22.3. Érvek és ellenérvek	280
22.3.1. Hangmegkülönböztetési tesztek	280
22.3.2. Alfabetikus írásrendszerek	281
22.3.3. Memória és hatékonyság	282
22.4. Szótagok és nyelvelsajátítás	284
22.4.1. Fonémák és iskolások	284
22.4.2. Szótagok és csecsemők	286
22.4.3. Fonotaxis és beszédpercepció	287
22.4.4. Szótagok és kísérletek	290
22.4.5. Szótagok és definíciók	290
23. A prozódia a fonotaxisig	292
23.1. Hangsúlyok és szóhatárok	293
23.2. Prozódia vagy statisztika?	295
23.2.1. Két statisztikai mintázat: prozódia és fonotaxis	297
23.2.2. Prozódia és magzati tanulás	297
23.2.3. Szótag-, hangsúly- és moraalapú nyelvek	299
23.2.4. Magánhangzó-mássalhangzó arányok és prozódia	300
23.3. A prozódia a szótagok felé	302
23.3.1. Prozódia, fonotaxis és dajkanyelv	304
23.3.2. Top-down vagy bottom-up nyelvtan?	306
24. A fonotaxis a lexikonig	308
24.1. Jelentés és statisztikai tanulás	309
24.1.1. Szemantikai jegyek és nyelvi referencia	310
24.1.2. Folyamatok és prototípusok	310
24.1.3. Gavagai-helyzet és szociális tanulás	312
24.2. Szemantika és statisztikai grammatika	315
24.2.1. Szavak és kapcsolatok	316
24.2.2. Prototípusok és kontextusok	318
24.2.3. Motiváltság, kompozicionalitás és transzparencia	319

25. A lexikontól a morfoszintaxisig	321
25.1. Szókincs és morfoszintaxis	321
25.1.1. Morfoszintaxis és szótárrobbanás	322
25.1.2. Morfoszintaxis és tanulási görbék	323
25.2. Statisztikai morfoszintaxis	325
25.3. Adatok és morfoszintaktikai elméletek	327
25.3.1. A szegmentáció problémája	327
25.3.2. Az ingeranyag problémája	329
25.3.3. A gyakoriság problémája	331
26. Nyelvtanhálózat – nyelvhalózat	333
26.1. Motiváltság és hatékonyság	333
26.1.1. Hálózat és prototípusok	334
26.1.2. Hálózat és statisztikai tanulás	335
26.1.3. Heterogenitás és dinamizmus	337
26.1.4. A gyenge pontok jelentősége	337
26.2. Nyelvgrammatika	338
Utószó	340
I. Magyar hangok fonetikai átírási jelei	342
II. Név- és tárgymutató	345
III. Ábrák, táblázatok és mottók jegyzéke	358
IV. Irodalom	361